

Västernorrlandsregionens Släktforskarförbund

GöteborgsRegionens Släktforskare

Årgång 33

2016

Nr 4

*Teckning av Taylor, efter fotografi
Ur Reclus, Elise'e: Nouvelle Geographie universelle
la terre et les hommes. Europe, Scandivie et Russe.
1849. Göteborg*

Innehållsförteckning nr 4 -2016

LarsOlof Lööf Några ord från vice ordförande	3
Lisbet Rodin Lisbet Rodin Föreningens nye ordförande	4
Karin Åström Iko ny riksarkivarie	5
Antavla Per Clemensson	6
Landsarkivare i blåsväder	7
Olga Dahl Tegelbruksmorden	11
Gunnar Persson Kullasläkten del 6	21
Helfrid i det Heliga landet	22
Lars Bergman Att samla svenska minnesmärken utomlands	25
Ewert Arwidsson Vad händer med Emigrantinstituet i Växjö?	28
Gunilla Brolund Landet runt	29
Omslagsbild Teckning av Taylor, efter fotografi Ur Reclus, Elise'e: Nouvelle Geographie univer- selle la terre et les hommes. Europe, Scandivie et Russe. 1849. Göteborg	

Webmaster

Lars Nyqvist, 0303-164 56
webmaster.g.r.s@telia.com

Västanbladet: Redaktionskommitté;
Per Clemensson, LarsOlof Lööf och Johan Ahlén.
Västanbladet ingår i medlemsavgiften 200:-/ år och
utkommer årligen med fyra nummer.
Ansvarig utgivare LarsOlof Lööf

Tidningsmakare

Christina Claeson ch_claeson@hotmail.com

Tryckeri: Typografia, Göteborg

GöteborgsRegionens Släktforskare

MEDLEMSFÖRENING I SVERIGES SLÄKTFORSKARFÖRBUND Styrelse 2 0 1 6

Ordf.	Lisbet Rodin 0701-70 84 30 Hults Sörgårdsväg 13A, 436 45 ASKÖ lirodin@hotmail.com LarsOlof Lööf 0705-22 24 91 Erik Dahlbergsg. 4, 411 26 GÖTEBOR larsolof.loof@gmail.com Gunilla Brolund 0705-50 14 62 Dahlströmsg. 30, 414 65 GÖTEBOR gunilla.sandstrom@gmail.com Ewert Arwidsson 0723 - 13 84 15 Eva Rodhes g. 10, 411 11 GÖTEBOR trewetrans@telia.com Lars Nyqvist, 0767-71 64 56 Trollhättevägen 12, 442 49 KUNGÄLV webmaster.g.r.s@telia.com Inger Clemensson, 031 - 20 65 63 Södra .Vägen 79, 412 54 GÖTEBOR inger@clemensson.net Per Clemensson, 031 - 20 65 63 Södra .Vägen 79, 412 54 GÖTEBOR per@clemensson.net Jan Forslund 0346-222 45 Ljungby Prästgård 101, 311 95 FALKENBERG janforslund@spray.se Johan Ahlén, 0739-97 19 16 Dockeredsvägen 14, 424 91 OLOFSTORP johan@flygfotohistoria.se Barbro Majjgren Ingela Linderå Eva von Brömsen Robert Berggren
Suppl.	

Manusstopp för nr 1-2017
meddelas på hemsidan

Några ord från vice ordföranden

Då är det åter dags att lägga ett verksamhetsår till handlingarna eller "ad acta" som man brukade säga i arkiv- och förvaltningssammanhang. Året har i hög grad präglats av många livliga aktiviteter inom många områden: utfärder, kurser, DNA (i lite olika former), föredrag och verksamheter av skilda slag i lokalen. Vid nästan alla tillfällen då författaren till dessa rader "råkat" komma till Erik Dahlbergsgatan 36 har det inte blivit en lugn och fridfull stund – som jag kanske tänkte på vägen dit. Men stor och god sak i det, när våra lokaler är fyllda av aktiviteter och glad samvaro!

Släktforskardagarna på Stadsbiblioteket ägde i år rum lördag-söndag den 19-20 mars och var som vanligt välbesökta. Ett litet tema i år var föredragens fokusering på Göteborgs historia. Utfärden till Äskhults by lördagen den 21 maj var särdeles välfylld och blev en stor succé.

Aktivitetserna under hösten, som snart är över, har i hög utsträckning präglats av arbetet med DNA. Insatserna inom området bär i hög grad Lisbet Rodins signatur, men intresset i ämnet har närmast varit omöjligt att mätta.

Två välmeriterade styrelsemedlemmar lämnade på höstmötet den innersta kretsen – vår klubbmästare Anita Fyhr och medlemmen Lars-Göran Johansson. Nya medlemmar i styrelsen för kommande år blir istället Robert Berggren, Eva von Brömsen, Ingela Linderå och Barbro Majjgren.

Matematiken i det ovan sagda går jämnt ut genom att Lisbet Rodin i styrelsen kommer att axla den lediga uppgiften som ordförande i föreningen och en omfördelning med suppleanterna görs. För den vidare fördelningen av uppgifterna inom styrelsen ber vi att få återkomma efter det första möte som den nya styrelsen kommer att ha i januari.

De som nu lämnar styrelsen tackas för stora insatser för föreningen! – och de tillträdande önskas välkomna i sina nya uppgifter. Stort tack vill jag här även rikta till alla andra som gjort ideella insatser i vår förening, inte minst går mina tankar till de grupperingar som fyllt lokalen med sina insatser.

Nu blir det för gamla och nya medlemmar i styrelsen att åter kavla upp ärmarna och gripa sig an verksamheten under kommande år 2017.

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR
önskas nu alla

LarsOlof Lööf och övriga styrelsen

Lisbet Rodin föreningens nye ordförande

Här kommer en kort presentation av mig, GRS blivande (1/1 2017) ordförande. Hur kunde det bli så här?

Att ta över klubban i Göteborgs-regionens Släktforskare gör jag med stor ödmjukhet för det som varit, men också med iver att få blicka framåt. En förening med lång historia och många år på nacken, enormt stor kunskap och djupt rotad förankring i seriös, traditionell släktforskning skall förhoppningsvis leva vidare sammanflätad med nya tiders tekniker och människors sätt att förhålla sig till dagens släktforskning.

Vem är då jag? *När (om) jag blir pensionär skall jag släktforska.* Så sa jag för tio år sedan.

Men jag tjuvstartade. Särbons inhandlade en-månadsabonnemang på Genline (eller var det SVAR?) använde JAG, inte han, flitigt i en månad – och var sedan fast. Riktigt fast. Känner ni igen det?

Jag har gått kurser för Anita Fyhr och Per Clemensson och Synnöve Nilsson, läst böcker och bloggar och Rötter, men ack vad lite jag kan. Så någon fullfjädrad släktforskare får ni inte som ordförande, men jag kanske kan bli?

Jag har under min levnad ägnat mig åt föreningsliv i de flesta roller med start i Hem och Skola när barnen var i den åldern. Fungerar nu som redaktör och vice ordförande i Strömstad släktforskare (pappa är från Lur socken),

webredaktör hos Tanums Släktforskare och är med i Släktdatas styrelse. Till min natur är jag nyfiken och full av idéer. En del går att genomföra, en del inte.

Allt måste börja med en idé. Så välkomna alla ni som har tankar om vad som skulle kunna gagna föreningen – de mottages med öppna armar. Sedan får vi hjälpas åt att förverkliga dem.

Det är min fulla övertygelse att en förening på mer än 600 medlemmar tillsammans har en enorm pool av kunskap som kan användas i olika sammanhang för att driva GRS framåt.

Styrelsen i sig besitter bara små fält av kunskap, men med hjälp av råd och know-how från er medlemmar kan arbetet bli både smidigare och effektivare – ni får den förening NI vill ha.

Så hjärtligt välkomna att bidra med ER kunskap. Vad kan just DU bidra med? Eller har du lite tid över någon gång ibland? I mitt yrke som sjuksköterska ägnar jag mig åt de svårast sjuka som vill bo kvar hemma, ASIH (avancerad sjukvård i hemmet).

Det ger mig ofta anledning till eftertanke kring vad livet är och hur man bäst förvaltar den tid man har.

Att under något/några år få vara med att styra GRS-skutan framåt mot nya mål, väl förankrad i dess historiska kontext känner jag som ett meningsfullt användande av MIN tid på jorden. VI SES!

*Lisbet Rodin
Blivande ordförande*

Lisbet Rodin, foto Nina Nordby

Karin Åström Iko ny riksarkivarie

Karin Åström Iko har lång och gedigen erfarenhet av svenskt arkivväsende. Hon har fram till nu varit divisionschef vid Riksarkivet och ställföreträdande riksarkivarie. Sedan april 2016 är hon tillförordnad riksarkivarie.

Tidigare har hon bland annat varit chef för Riksarkivets avdelning Krigsarkivet.

Åström Iko har varit engagerad i arkivbranschens förnyelse och bland annat varit ordförande för Utmärkelsen Årets arkiv. Åren 2003 till 2009 var hon ordförande för fackförbundet DIK.

Karin Åström Iko blir den första kvinnliga riksarkivarien under Riksarkivets närmare 400 år långa historia.

Källa: <http://www.regeringen.se/>

Antavla Per Clemensson

1. **Per Gustaf Clemensson** *1936 11/2
2. **Aina Ottilia Clemensson** född Mattsson *1894 6/2
g m Gustaf Gerhard Clemensson landsarkivarie
3. **Alma Ottilia Wilhelmina Peterzéns**
* 1861 24/6 + 1936
g m Carl Albert Mattsson grosshandlare i Göteborg
4. **Adam Wilhelm Peterzéns** köpman i Mariestad
* 1824 15/8 + 1888 27/4
g m Maria Christine Wisell
5. **Catharina Johanna Dubb** * 1785 5/12 + 1855 15/4
g m Carl Adolf Pontus Peterzéns löjtnant (* i Finland 1785)
6. **Jonas Dubb** vågmästare i Mariestad
* 1740 8/1 + 1813 3/4 g m Stina Engel Hamberg
7. **Gustaf Dubb** vågmästare i Mariestad * 1707 + 1775
g m Johanna Billinggren
8. **Catharina Udenius** * 1678 + 1752
g m Anders Dubb frälseinspektör i Medelplana
9. **Märta Lenk** * 1655 + 1730
g m Haquinus Udenius kyrkoherde i Udenäs
10. **Jacob Lenk** ryttmästare adlad 1649 Frölunda
* 1624 + 1676
g m Maria Hård af Thorestorp
11. **Constantia Franklin** * + 1676
g m Jacob Lenk överstelöjtnant (* i Skottland 1578)
12. **Carl Franklin** kammarjunkare, major Odenfors i Vreta o * + 1644
Bocksjöhölm i Udenäs
g m Elisabeth Polana
13. **Constantia Eriksdotter**
levde 1645
g m Henrik Franklin häradshövding i Hanekinds härad
i Östergötland, ägare till Stenfors och Sjöbacka i
Östergötland samt Bocksjöhölm i Udenäs
14. **KONUNG ERIK XIV** och **AGDA PERSDOTTER**
Agda Persdotter sedermera g m Joachim Flemming

Landsarkivarie i blåsväder

På 1940-talet var det under några år en intressant diskussion i tidningarna om en händelse rörande en Landsarkivarie som vägrat att lämna ut handlingar.

Här kommer några brottstycken ur detta händelseförlopp som stod emellan Gustaf Clemensson och Gösta G Molin.

Brev från Landsarkivet i Göteborg till Gösta G Molin

" - - - Vad i övrigt frågan om utlåning av kyrkoböcker från landsarkivet beträffar får jag meddela, att jag endast med största tveksamhet medgivit de för Eder räkning av universitetsbiblioteket begärda utlånen. Kyrkoböcker böra nämligen enligt min mening endast i undantagsfall utlånas då de ständigt, icke minst i dessa tider, behövas för utfärdande av legala handlingar. Det kan icke vara riktigt, att folk reser lång väg till landsarkiv för utfående av erforderliga bevis, men nödgas återvända med oförrättat ärende, emedan kyrkoböcker utlånats för enskild släktforskning. Endast där det är fråga om en större vetenskaplig forskning under jämförelse med annat handskriftsmaterial kan utlåning av kyrkoböcker försvaras. Under inga omständigheter bör utlåning komma i fråga, innan genom undersökning

vid personligt besök eller genom ombud utrönts, att resultat äro att påräkna. Ingen vet bättre än landsarkivens tjänstemän, att varje släktforskning leder på en mängd blindspår, som det icke kan vara riktigt att följa genom lån av ifrågakommande kyrkoböcker. Ej heller för enstaka uppgifter bör lånevägen användas.

Flertalet släktforskningar, t.ex. den rörande Anna Britta Lindström, kunna f. övr. icke medföra resultat utan begagnande av annat arkivmaterial än kyrkoböcker. I enlighet med dessa synpunkter begränsas utlåningen av kyrkoböcker från landsarkivet i Göteborg, varom jag härmed velat underrätta Eder."

Högaktningfullt
Gustaf Clemensson.

Några år senare rapporterar Uppsala Nya tidning....

Den 18/9-1943

I skrivelser till Riksarkivet och J.O. har – som U. N. T. tidigare meddelat – läroverksadjunkt Gösta G. Molin i Upsala anmält landsarkivarien i Göteborg Gustaf Clemensson för att denne mot betalning utlämnat personhistoriska utredningar

som i förvånansvärt många fall vid jämförelse med källorna befunnits bristfälliga, missvisande och direkt oriktiga.

Clemensson å sin sida har för Riksarkivet bl. a. försvarat sig med att han verkställt dessa utredningar som privatperson på fritid och att han därför ej kunde ställas till ansvar för tjänstefel.

Till detta har Molin med eftertryck framhållit, att dessa av landsarkivariern som privatkorrespondens betecknade utredningar tillställts honom på landsarkivets papper. De av Molin gjorda anmärkningarna har han ej heller på någon punkt sökt gendriva.

Clemensson hemställde i sin skrivelse, att Riksarkivet måtte lämna klagandens skrift utan avseende.

Vid sammanträde i Riksarkivet 11 sept. ha akterna i ärendet behandlats och därvid fattades följande beslut: Riksarkivet, som ej kan godta vad landsarkivarien i Göteborg anför om att arkivet ej skulle vara behörigt att behandla Molins yrkanden om ansvar på landsarkivariern för ämbetsfel, vill efter prövning enligt riksarkivets instruktion för denna gång stanna vid en erinran till landsarkivariern om angelägenheten av att denne lämnade utredningar ej måtte ge anledning till befogade anmärkningar. Riksarkivarie Helge Almquist ville för sin del ej bifalla Molins yrkande.

Vid omröstning röstade arkivråden för sitt förslag och riksarkivariern för sitt, varför det förra kom att gälla som riksarkivets beslut. Molins yrkande om restitution av en del av gottgörelsen till Clemensson befanns vidare skälig. Riksarkivet äger likväl ej domstols befogenhet att ålägga Clemensson återbetalning, varför yrkandet ej bifölls.

Riksarkivets protokoll i ärendet går nu till J. O., som infortrat yttrande i frågan.

Uppsala Nya Tidning 14/5 1945

Landsarkivariern i Göteborg får åter bakslag. Utslag från k. m:t av stor principiell betydelse.

Läroverksadjunkt Gösta Molin i Uppsala begärde på sin tid att hit till Carolina få låna vissa äldre kyrkoarkivalier från landsarkivet i Göteborg. Låneansökan avsågs av landsarkivarie Gustaf Clemensson med den motiveringen, att *"med hänsyn till den särskilda vikt och betydelse, som måste tillmätas stadsförsamlingarnas och vissa bygdecentrala lanförsamlingars kyrkoböcker, det begärda lånet icke kunde medgivas"*. Molin – som i likhet med fackmän på universitetsbiblioteket och annorstädes fann, att den förebragta motiveringen icke hade något stöd i gällande bestämmelser för landsarkiven – besvarade sig hos riksarkivet.

Detta fann emellertid, i resolution 9 maj 1942, "för det dåvarande" icke skäl till ändring av landsarkivariens beslut. Till stöd härför anförde riksarkivet bl. a., att den principiella frågan om utlåning av kyrkoböcker till forskare, som vistades på annan ort, skulle komma under omprövning i sammanhang med den utredning om eventuell revision av gällande bestämmelser i ämnet, vilken riksarkivet ämnade omedelbart verkställa.

Molin gick emellertid till kungs med yrkan om ändring i riksarkivets beslut, och nu har – efter en ganska rundlig tid – k. m:ts utslag fallit. Det lyder kort och gott: "Enär vad till stöd för klanderade beslutet anförts icke kan anses vara av beskaffenhet, att landsarkivarierna å grund därav bort vägra utlåning av ifrågakvarande arkivalier, pröva k. m:t skäligt att, med undanröjande av överklagade resolutionen, visa målet åter till landsarkivarierna för ny behandling".

Clemensson försvarar sig.

Diskussionen i tidningen fortsätter, den 25 maj 1943 skriver Gustaf Clemensson: "Rubriken "får åter bakslag" (kurs. av mig) är uppenbart oriktig. Regeringsrätten har tidigare genom utslag undanröjt riksarkivets erinran, om vilken i Eder artikel talas. Likaledes har k. m:t ogillat Molins begäran, att viss del av det av honom utbetalda arvodet för utredningar skulle återbetalas.

Rubriken "får åter bakslag" är uppenbart oriktig. Regeringsrätten har tidigare genom utslag undanröjt riksarkivets erinran, om vilken i Eder artikel talas. Likaledes har k. m:t ogillat Molins begäran, att viss del av det av honom utbetalda arvodet för utredningar skulle återbetalas. Läroverksadjunkten Molins klagan har sålunda icke lett till något resultat i de fall, som åsyftas med "åter", utan tvärtom har k. m:t godkänt den av landsarkivarierna intagna ståndpunkten. Dessa "bakslag" ha således träffat Molin, icke mig.

Beträffande det i Eder artikel den 14 dennes omtalade fallet får jag meddela, att frågan gällde i vad mån tre husförhörslängder och ministerialböcker från Filipstad skulle utlånas. Jag avslog låneanmällan, och riksarkivet fann icke skäl att göra någon ändring i mitt beslut. Mitt beslut var så litet godtyckligt, att min ståndpunkt vann godkännande av rikets högsta arkivmyndighet, som i detta fall representerades av två på varandra följande riksarkivarier.

K. m:ts utslag innebär, att riksarkivets beslut rörande utlån av de tre Filipstadshöckerna undanröjts. Detta har emellertid ingen principiell betydelse för andra lån från landsarkiven".

Högaktningsfullt
Gustaf Clemensson.

Sten Engström till Clemenssons försvar

Nytt inlägg i historien, skrivet av Sten Engström från Landsarkivet i Vadstena, daterat den 25 maj 1945

"Nu har k. m:t sagt ifrån, att ersättningen för en arkivalisk utredning är ersättning för arbetet med uppgifternas tillhandahållande och att förekomsten av fel i dessa icke i och för sig är skäl till nedprutning därav.

Det är värt att observera, att detta utslag är kontrasignerat av en vetenskapsman av statsrådet Andréns rang. En dylik prejudice-rande innebörd kan nog icke tillmätas utslaget i utlåningsfrågan, hur märkligt detta än ter sig för oss i den högre förvaltningsjuridiken obevandrade arkivmän.

Utlåningen av arkivalier till annan ort grundar sig på instruktionsbestämmelsen, att "för vetenskapligt ändamål må handskrifter utlånas till riksarkivet samt efter landsarkivariens beprövande och i enlighet med de närmare bestämmelser, som riksarkivet äger fastställa, även till "vissa uppräknade institutioner. Denna bestämmelse är ju ett medgivande, icke en förpliktelse till utlåning. Utom i fråga om lån till riksarkivet, där den högsta arkivmyndigheten själv övertager prövningen, tillägger den landsarkivarie en självständig prövningsrätt, som icke kan sättas å sido genom riksarkivets tillämpningsbestämmelser,

fast landsarkivariens beslut naturligtvis kan i besvärsvägen upphävas av riksarkivet och i sista hand av k. m:t. K. m:t har underkänt de skäl landsarkivariern Clemensson anfört för sitt avslag på en framställning från Carolina om lån av vissa kyrkböcker och återförvisat ärendet till ny prövning av honom. Om detta beslut skall innebära en anvisning för landsarkivarierna att handla emot den säkerligen av flertalet av dem omfattade övertygelsen, att ett så omistligt och av besökande forskare så ivrigt anlitat material som kyrkböckerna över huvud bör skickas omkring i trafiken så litet som möjligt – ja, då blir deras självständiga prövningsrätt en ren fiktion, och man bör i logikens namn kunna begära, att allt tal om en sådan utmönstras ur instruktionen."

Vadstena den 26 maj 1945.

Med utmärkt högaktning
Sten Engström,
Landsarkivarie.

För den som är intresserad av vad det står i dagens Arkivlag så finns det mycket intressant på internet.

<http://www.notisum.se/mp/sls/lag/19900782.HTM>.

http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/arkivlag-1990782_sfs-1990-782

Tegelbruksmorden

De tidigare avsnitten av Tegelbruksmorden har varit införda i Västanbladet nr.2 2015, nr 3 2015, och i nr 4 2015

Rymningen.

Natten mellan 11 och 12 november 1716 rymde Arfwed från arrestcellen. Magistraten befalld överskulden Jonas Grundell att omedelbart bege sig till översten och kommandanten och begära en trumslagare, som skulle följa honom till alla bryggor och "gatemöten". Efter trumslag skulle han på varje plats läsa upp en skrivelse om att missdådaren Arfwed rymt. Vi kan läsa den i "magistratens registratur", som innehåller kopior av alla magistratens skrivelser (i detta fall volym B a:25): "Magistratens Publication efter Trumslag angående den flyktade mördaren

Arfwed Arfwedsson den 12 nov. 1716: Det gifwes härmed tillkiänna att i förleden Natt har en fängslig mördare, Arfwed Arfwedsson benämnd, brutit sig ut genom Taket af Stadens gisslekammare och taget flyckten emellan klockan 10 om afftonen och klockan 7 om Morgonen ,han är medelmåttig till Wäxten med gulwulet, stackot härår, lijtet kroknäset och långlagt ansichte, hade på sig en gammal mörkgrå Wallmarsräck, söndrig för armbägarne och fram för händerne, med en smutzig skintröija och krusade tennknappar utj,

sampt een randig bröstslapp in under, skinbyxer och hwita strumper och halfsletne skoor på Fötterne jemte engammal swart hatt på hufudet, beketer (flottig) uppe i Kullen. Och som be:te Deliqvent förmodligen ännu döllier sig här i staden. Ty ätwarnas och förbiudes alla Stadsens invånare att intet hielpa eller befordra honom på flyckten wed det straff, som lag förmår, utan noga i sina gårdar och uthus låta leta efter honom, och den som kan ertappa och lefwerera honom skall få en wederegällning af 20 d smt. Datum Göteborgs Rådhus den 12 nov. 1716."

Magistraten beslöt också att skriva till guvernören "Hans Höggrefl. Excell:s Herr Kongl Rådet General och Gen. Gouw. Mörner" och berätta om mördaren Arfwed Arfwedssons flykt och begära följande : "Ty länder till Eders Höggrefl. Excellce vår underdänödmuikelige begiäran, att Eders Höggrefl. Excell. täcktes wara så nådig att höggunstigt på frisk gärning utfärda sine höga ordres till wederbörande Herrar Landshöfdingar, Befallningsmän och andra betiente utj Bahun lähn, Elfborgz lähn, hwarest han född war, sampt Halland, att de noga uppassa en sådan missdådare". Man beskriver sedan Arfweds utseende och klädsel med samma ord som man använde vid trumslag inne i staden. Garnisonstrumslagan Erik Pehrsson erhöi senare för trumningen en daler silvermynt. Gisselkamrarna, där Arfwed förvarades före flykten, låg i anslutning till stadens Corps de Guardie vid platsen för nuvarande Forum Börsen vid Stora Torget.

Därom kan man läsa i Eric Cederbourgs "En kort Beskrifning öfwer Götheborg". På äldre bilder av Stora Torget ser vi garnisonens Corps de Guardie, "situerat mitt för Stadsens Corps de Guardie i lika distance med Köpmangatan til sin rätta front til torget i söder", Det dessinerades av stadsingenjören Johan Eberhard Carlberg och uppmurades av tegelsten en våning högt utom vinden först 1727, alltså efter Arfwed Arfwedssons tid.

Dess granne i norr stadens Corps de Guardie var främst avsett som uppehåll för stadsoldaterna under dagtid. Cederbourg beskriver dess läge sålunda: "Därnäst är Stadsens Corps de Guardie, eller det så kallade Stadshuset mitt emot Guarnizons Corps de Guardiet i Norr situerat, ett wackert och ansenligt hus, som 1690 av trä två våningar högt förutan vinden, är upbyggt, och med många wäl inrättade rum försedt, så wäl för Stads- och Brandtwachten, som för Arrestanterne och Brandredskapens förvarande. Bakom detta Stadshuset, är Stadsens Tyg- och Materialgård, som går igenom kvarteret til "Sillegatan"

*(Facsimilupplagan,
tryckt 1920, sid. 81 och 83).*

Rättsprotokollet den 26. 10. 1709 om tjuvkonan Elin Andersdotters rymning kallar det rum, där hon suttit under arresten "Curran". Det ordet har tydligen gammal hävd. Stadstjänaren Nils Elg och profossen Kråka, vilka liksom flera andra hade utsänts att söka efter Arfwed, kom tillbaka till rådhusrätten. De hade gått omkring vallarna och spanat efter Arfwed.

Mitt för hästkvarnen (vid södra ändan av Ekelundsgatan) hade de funnit tecken på att Arfwed där hade hissat sig utför stenmuren. Arfwed hade där i vallen stuckit ned en enekäpp, som stadstjänaren och profossen igenkände som en som Arfwed använt till att röra om i elden med i sitt fängelse.

Omkring enekäppen hade han bundit sin halsduk och en servett och ett av ullgarn sammanflätat band. Med hjälp av dessa redskap hade han hissat sig ned på yttre vallen. Fotspåren efter honom visade, att han sedan tagit vägen åt Kungsporten. Eftersom magistraten denna gången inte hade kunnat utspana mer om Arfweds rymning, remitterades ärendet till kämnärsrätten, som skulle rannsaka i ärendet.

Ur arresten uppkallade kämnärsrätten den 23 november vaktmästaren (vaktchefen) Anders St uut, stads-soldaten Bengt i Rya och profossen Anders Kråka. (Profossen var tuktare och verkställare av kroppsstraff). Kämnärsrätten förebrådde vaktmästare St uut hans stora ämbetsförsummelse och lama uppsikt, varigenom en så grov brottsling som Arfwed hade fått tillfälle att ta sig ur fängelset. St uut ansåg icke att det tillkom honom att ha uppsikt över livstidsfångar, horor och tjuvar. Detta hörde till underskul-tens tjänst. (Denne var närmaste man till skulden, som var åklagare och indrivare av obetalta skatter.)

Såväl underskulterna Kaxe och Fagg som underskulterna Lars Graf, Gryta och Olof Katt hade sedan de hade visiterat fånghuset "fuller" lämnat kvar nycklarna i vakten men behållit ansvaret själva. Efterföljarna hade inte observerat sin plikt i fråga om detta utan ville kasta över om-sorgen och ansvaret på vakten och St uut själv. St uut hade ofta förgäves an-hållit om instruktioner att rätta sig efter.

Men St uut erkände, att han inte alltid, som hans plikt fordrade, var morgon och afton hade visiterat fånghuset.

Förleden söndagsafton hade han, sedan han kommit från pantlåningen, dock varit hos Arfwed för att se till att låsen och dörrarna var väl igenslutna. Ingen människa var då hos Arfwed utan denne låg på laven. Stuuat brukade inte själv ta hem låsen till fånghusen utan lämnade dem alltid kvar hos vakten. Nyckeln till det rum där Arfwed förvarades hade stadssoldaten Bengt i Rya sedan månadens början. Bengt hade klockan 10 den kväll Arfwed rymde, visiterat lokalerna tillsammans med stadssoldaten Olof Berg.

De hade frågat, om han behövde något. Arfwed bad Bengt att som vanligt komma tillbaka nästa morgon med en sup brännvin. Bengt fann, när han kom till Arfwed klockan sju dagen därpå, att Arfwed hade tagit till flykten.

Vaktmästaren hade då gått för att läsa upp stadsportarna. Bengt i Rya sade sig inte veta annat än att låsen till blacken fungerade riktigt och väl. Profossen Kråka hade föregående lördag läst upp och provat dem och satt dem tillbaka igen.

Arfwed låg då på golvet och rökte tobak. Vakterna gick därifrån sedan de släckt ett vid pass fingerlångt ljus, som stod där och brann. De lämnade kvar ett annat längre och tillslöt låsen väl. Arfwed borde ha förvarats i "lilla gisslekammaren", där han först satts in på magistratens befallning.

Men stadssoldaten Bengt Sundberg, som hade nycklarna till den cell där Arfwed suttit berättade, att då han hade vakt om Arfwed så lagades järngallerna i "lilla gisslekammaren". Därför "flöttes" Arfwed på slutet in i den stora gisslekammaren, där han blev sittande kvar med blacken om ena benet på vaktmästarens eget ansvar.

Glasmästarna hade visserligen varit långsamma med arbetet på fönstren men Arfwed flyttades inte tillbaka till lilla kammaren, sedan fönstren var färdigreparerade. Stuuat erkände, att han utan förfrågan hos högre myndighet hade låtit Arfwed byta fängel- sekammare och underlåtit att flytta Arfwed tillbaka igen. För detta och för att han vårdslöst hade låtit konan Kerstin Arfwedsdotter njuta större frihet än hon borde få, dömdes Stuuat att gå i arrest till dess vidare rannsaking företagits.

Stadsfiskalen Ashasverus Herenborg hade avjustiepresidenten befallts att undersöka, hur Arfwed hade sluppit ut, berättade, att blacken var borta, och krampan, som suttit kring benet, låg i fönstret och låsen på golvet. På golvet hade Herenborg också funnit sönderrivna papperslappar, som han trodde hade stuckits in genom en söndrig ruta på fönstret.

Han hade inte kunnat läsa mer av vad som, förmodligen av ett kvinnfolk, skrivits på dessa lappar än ordet "dömbdt". I taket hade Arfwed skurit ut en bräda, som han stött upp. Igenom hålet efter brädan hade han kunnat fly ut. Sedan hade han gått bort över vinden till en glugg vid ändan av denna. Därifrån hade han stigit ned på ett lågt tak och så vidare förfogat sig ut över planket.

Det utskurna brädstycket uppvisades i rätten. Det var vid pass en aln (59,38 cm) lång och en halv aln bred. Det tycktes som om man först hade skurit i den inifrån med en kniv men sedan sågat i den med en sticksåg ovanifrån genom trossningen. Det som tydde på detta var att även mullen omkring hålet var bortriven på ungefär en famns bredd. (En famn = 3 alnar eller 1,78 meter).

Ljuset återfanns sedan stående utbränt uppe på taket. Därför borde ofelbart enligt fiskalen någon ha kommit denne grove brottsling till hjälp. Såväl vaktmästare Stuuat som hans underlydande stadsbetjänter nekade och bedyrade på sin själs salighet att icke haft den ringaste aning om rymningen i förväg.

Stuuat berättade, att han ingenting hörde om rymningen, när han om morgonen före portöppningen var i stadens Corps de Guardie. Sedan han öppnat Porten kom Bengt i Rya springande till honom på gatan och sade, att Arfwed var borta.

Stadsvaktmästare Anders Stuuat försökte skjuta skulden på stadsbyggmästare mästare Jacob Feigel, som hade ålagts att överse stadens fånghus. Feigel å sin sida bedyrade på det högsta, att han lagat och översett byggnaderna. Stuuat påstod, att han hade visiterat fånghuset tillsammans med Feigel och under skulten och då icke funnit något bristfälligt.

För en tid sedan hade han varit hos byggningsherren rådman Böö och besvärat sig över att det rummet, där Arfwed förvarades, var något bofälligt, varför det borde repareras. Han hade icke fått annat svar av rådmannen än att denne svurit över Feigel, som alltid var så slö och "nachlässig" och bett vaktmästaren gå till Feigel, vilket denne också hade gjort.

Protokollet från den 16 nov. 1716 berättar, att Jacob Feigel vid midsommartid hade fått i uppdrag att besiktiga gisslekarnrarna och se om allt, som varit bristfälligt som exempelvis golv och fönsterkarmar, hade reparerats. Taket hade enligt Feigels mening inte behövt repareras, emedan det var försett med dubbel trossfyllning ("trossning") och torv ovanpå. Stadstimmermannen Bryngel Larsson berättade, att förut ("tillförende") var taket försett med enkel trossning men sedan de ryska fångarna hade satts in där, hade taket försetts med tredubbel trossning och torv utanpå.

Det borde enligt honom och Feigel vara omöjligt för någon att bryta sig ut genom taket om han inte var försedd med något lämpligt verktyg som till exempel en sticksåg. Feigel ansåg, att för att sticksågen lättare skulle gå igenom taket, så måste den ha varit överstruken med talg och brädet ovanpå taket lossat, så att det kunde tags bort. Därtill föreföll det Feigel att man använt en kofot eller annat liknande instrument, det syntes på själva brädan.

Föregående rättegångsdag hade den dödsdömda Elisabeth (Lisken eller Lisbeth) Åkerlund sagt, att hon lätt skulle kunna bryta sig ut om hon ville. Enligt Feigel sade hon detta för att hon gärna ville komma därfån i en annan varmare fångkammare. Feigel ville "låta sin hals springa", om någon kunde bryta sig ut ur Arfweds cell utan att använda "särdeles Instrumenter och hielp".

Lisken Åkerlund förhördes den 28 december 1716 om hon hade någon kännedom om Arfwed Arfwedssons rymning.

Hon hade den 12 november, morgonen efter Arfweds rymning, blivit dömd till döden för mord. Hennes mor Johanna Dreyer hade dömts till kåkstrykning för egen otukt och för att hon lockat sin dotter till skörlevnad. Kåkstrykning innebar spöslitning fastbunden vid den så kallade kåken, d.v.s. skampålen, som brukade vara uppsatt på Stora Torget.

Lisbeth berättade vid rätten, att hon samma söndag, som Arfwed rymde, hade blivit varse ett järn, som tillsammans med andra verktyg kunde ha hjälpt honom på flykten.

Hon förundrade sig verkligen inte över att han kunnat rymma. Den klamp, som han hade haft om fötterna, hade han kunnat ta av sig och åter "sättian på", när helst han ville.

En "rättskaffens uppsikt över fångarna" var enligt hennes mening "helt släät". Själv hade hon åtskilliga gånger varit i sådan frihet, att hon kunde gå ut i månskenet och förlusta sig utan att någon vare sig märkt, vetat av eller eftersett det.

Låsen och stängslen till det rum hon satt i var så usla, att hon eller någon annan grov brottsling hade kunnat ta chansen att rymma, om hon hade varit mån om sitt liv.

Detta sade hon sig inte säga för att man skulle tro, att det var risk för att hon skulle fly utan för att man skulle hålla bättre uppsikt om det efter henne skulle komma någon annan brottsling som var lika grov som hon (vilket hon bad Gud avvärja).

Hon hade hört, att man med förakt hade sagt, att hon skulle brännas men bränningen brydde hon sig alls inte om.

Hennes fasta tro var, att när hennes själ hade skilts ifrån hennes kropp och den hade blivit intagen i de himmelska hyddorna, så var hon därefter lika nöjd, om kroppen begravdes eller blev bränd. Vidare sade hon sig tro, att om all den aska, som blev kvar av hennes kropp, skulle flyga kring hela världen, så skulle dock Herren Gud på yttersta dagen samla ihop alltsammans och evigt förnya kroppen tillsammans med själen.

På söndagsaftonen klockan fem hade stadssoldaten Nils Elg, kallad "Elgen" och senare underskulten Semberg kommit till Arfwed.

De stannade vid pass en timma och rökte tobak. Bengt hade köpt var sitt stop öl åt sig och Arfwed och för tre styver brännvin åt Elgen. Nils Elg hade inte varit hos Arfwed på ett halvår men för ro skull gått dit med Semberg denna kväll. Samtidigt befann sig där stadssoldaten Olof Stadig och Sven Olsson Hisings änkas piga Ingel Thorsdotter, som brukade komma med mat till Arfwed.

Pigan hade rymningsaftonen tre gånger fått bud från Arfwed, som ville veta, hur mycket han var skyldig henne för mat och dryck. Det resterade 19 styver, som hon skulle få morgonen därpå.

Arfwed hade, när han hade kommit i arrest, haft en kniv, som genast togs ifrån honom. Därför hade Bengt alltid karvat tobaken åt Arfwed, när han så begärt.

När Semberg rymningsaftonen gick "neder ifrån" Arfwed påtalade Bengt i Rya, att han hade sett, att Arfwed hade en ny kniv.

Semberg bad då Bengt att strax gå tillbaka och ta ifrån honom kniven, vilket Bengt också gjorde. Bengt visade upp kniven för rätten. Det var en "lägge"- eller fällkniv. Eftersom Bengt hade visat sig mycket försumlig och efterlåten i sitt vakthållande fick han nu dela arrest med vaktchefen Stuu.

Var kom den nya kniven ifrån? Arfwed hade, när han ertappades med den, sagt, att kniven tillhörde Beata, som satt i arrest för begången stöld. Hon hade allt som oftast varit inne hos Arfwed liksom en annan dödsdömd fånge. Men det fanns andra möjligheter.

Rymningsaftonen hade det enligt stadssoldaten Olof Stadig varit "ett städigt löpande upp och ner."

Bl.a. hade jämdragare-drängen Andersson kommit dit "för ro skull" på en halvtimmes besök efter han förr varit något bekant med Arfwed. Olof Stadig själv och Ingel stannade en kort stund längre än Semberg och Elgen men inte längre än till klockan sju.

På natten hade Stadig gått omkring i staden och ropat väktareropen. Stadsfiskalen Ashasverus Herenborg hade hört, att Arfwed också fått besök några släktingar.

Lördagen åtta dagar tidigare var Arfweds styvfar och syster där på besök. Styvfadern hette Håkan Månsson och var från Näset i Skövde socken.

Efter detta önskade hon, att aldrig någon människa måtte förfalla till ett sådant syndigt liv som hon och så förspilla sin ungdom. Hon slutade med att önska rätten all välsignelse och rätten tackade henne för denna hennes tillönskan och hoppades att Gud den allra högste i yttersta timmen ville uppehålla och styrka henne i hennes goda förtröstan om ett liv i de himmelska hyddorna.

Stadssolden Bengt i Rya hävdade först att dessa släktingar bara varit där en liten stund men erkände sedan att de hade varit där hela natten. Bengt hade gått därifrån klockan nio och lämnat dem kvar sedan han låst. Han tillfrågades av rätten hur han kunde understå sig att låta främmande folk stanna kvar över natten hos en så grov brottsling. Han svarade, att han fått sin chef vaktmästare Stuuts lov till detta. Stuut tillstod, att han hade övertalats därtill av Bengt. Även Anders Kråka erkände, att Arfweds styvfar med tre andra bönder varit hos

Arfwed ungefär 14 dagar tidigare. Arfweds syster hade med burggrevens tillstånd varit hos honom en halv timme mitt på dagen. Vid rätten den 1 dec. 1716 framkom det, att Stuut, som var chef för vakten lovat Arfweds styvfar Håkan Månsson att vid sitt tredje besök tillsammans med Arfweds kusiner från Näset bonden Olof Gunnarsson och drängen Sven Gunnarsson samt grannen ryttaren Sven Olofsson skulle få stanna hos Arfwed över natten.

De hade kommit till stan för att sälja litet råg, kom och vete i avsikt att få medel att betala sin skatt till hospitalet. Stuut hade icke fått den minsta dusör för sin ynnest. Själv sade han, att han bara givit bönderna löfte att stanna, så länge vakten var kvar. Styvfadern och de tre andra stannade kvar för att "roga" Arfwed.

Enligt styvfadern hade de inte talat om annat än "hwad de i sina unga år hade gjort, när de gingo i vall eller var på slätteröl och på andra gillen". Han tillfrågades om någon av dem hade medfört sticksåg eller annat verktyg, som Arfwed kunde ha använt sig av vid rymningen. Han sade, att han inte sett något sådant. De hade druckit ur 4 kannor öl, innan de lade sig att sova. Olof Gunnarsson hade givit Arfwed en liten limpa bröd ("ett par fjärdingar"). Styvfadern påstod, att det var de tre andra, som hade ville stanna över natten.

Det hade sett illa ut, om han hade nekat. Rätten undrade, om inte han, som var äldst, somnade först.

Kanske hade de tre andra däref-ter hjälpt Arfwed att göra hål i ta-ket? Men styvfadern ansåg sig inte ha sovit så hårt.

Vakten Bengt i Rya, som hade köpt ölet åt dem, hade stannat kvar så länge på kvällen som öldrick-ningen varade d.v.s. till klockan nio, då han "väl igenläste dörren" och gick därifrån. Sedan Bengt i rätten berättat om detta och om ett par ljus, som brann, när han läm-nade dem, fördes han tillbaka i arresten.

När Arfwed och bönderna sade farväl, önskade de, att om de icke möttes förr, så skulle de göra det "i guds rike".

Efter flykten hade styvfadern så sant Gud hjälpe honom till sitt rike! Varken sett, hört eller för-nummit det ringaste av styvsonen.

Drängen Sven Gunnarsson be-rättade att han gått dit för att roa kusinen och tala ett ord med honom "innan han skildes från denna värld-en". Innan de lämnade Arfwed hade de tagit var sin sup brännvin.

Arfwed "var mycket gudelig". Styvfadern Håkan Månsson hade så länge han var där inte sagt ett ord. De hade rökt tobak och de andra hade talat om vad de hade gjort i sina unga dagar tillsammans.

Det är icke bekant, om Arfwed Ar-fwedsson någonsin återfanns och fick lidas sitt straff.

Rådhusrättens protokoll för det närmast följande året säger ingenting därom.

Drätselkammarens räkenskaper för 1717–20 anger att skarprättaren var halvårsavlönad, ej ersatt för varje enskilt uppdrag. Vi kan därför inte genom dem få upplysningar om enskilda avrättningar. Vem vet, om inte Arfwed förenades med tegel-mästaren Jacob Loos änka Stina Börgesdotter någonstans i landsor-ten, dit hon var förvisad? Kanske var hon lika förslagen, som rådhusrätten misstänkte .

Släkten Loos

På Vallgatan södra sida (tomt 1.70, nuvarande kvarteret. Varuhuset) bodde 1648 en tegelslagare *Gert Pannebakare*.

Det är frestande att identifiera honom med den *Gerrit Floor*, som från 1638 arrenderade stadens tegel-bruk. Men möjligen var hans famil-jenamn *Loos*.

Vid kämnärsrätten den 10.1. 1666 omtalas hans änka *Elisabeth*, krävd på tegel från Eskekärr, Starr-kärr.

I tomtöreslängdema 1670 —81 och ännu 1696 förklaras gården tillhöra tegelslagare *Wilhelm Gertsson*, trolig son till Gert Pannebakare.

Men redan i februari 1684 omtalas tegelslagare Wilhelm Gertssons änka Gretas son Wilhelm Wilhelmsson, som vid Askims härads-ting mötte fru Sara Rotenhan angående det dennas avlidna man slottsskrivaren Joachim Rotenhan privat drivna tegelbruket vid Färjestaden.

Wilhelm Gertssons familj bodde inte här utan hyrde ut gården. Den 23.9 1698 klagade skomakaren Johan Wilhelmsson Laås över att linvävaren Per Hansson hyrt hans moders hus förleden påsk på ett års tid och nu ville flytta utan att säga upp sig i rätta tid sex veckor före fardag

Gården köptes den 12. 3. 1701 av Bengt Olufsson (tunnbindar-emästare och troligen död 1712, änka Ella Wilhelmsdotter).

Den 1 juni 1700 in-tecknades ett testamente mellan skomakaren Johan Wilhelmsson Loos och Margareta Eliasdotter Haag med vilken han gift sig redan 1797. Johan Wilhelmsson ville bli begravd i Örgryte kyrka, som tillsammans med Hospitalet skulle ära makarna. Johan Wilhelmsson Loos pantade 1710 sin jord till sin syster Alide Wilhelmsdotter, som hade arv inestående hos honom (se RR 1710 sid 210)

En bror till tegelslagare Wilhelm Gertsson var troligen den *Johan Gertsson Tegelslagare* (el. *Johan Pannebakare*), som i februari 1669 gjorde avbön för att han av missförstånd hade sålt några pannor mot de välborna herrars och de gunstige redarnes vilja. Den 11.8. 1706 överenskom tegelslagaren Johan Gertsson Loos arvingar om deras pretentioner i gården (tomt 1.9) på Vallgatan mellan accisskrivare Börge Bengtssons hus å östra och den frårt Stora Kämpebryggan södergående gatan intill Reparebanan gentemot framlidne vägmästaren Hans Pehrsson Otrills hus och gård å västra. Halva delen såldes till svågern visitören vid Kungl. Maj:ts stora sjötullsjakt *Pehr Olufsson* (gift *Brita Johansdotter*), som redan den 5.4. 1692 köpt den andra halvan av gården (se A 11:4). Skrivelsen undertecknades av *Johan Johansson Loos* och *Jacob Loos*. Som man vittnade om vid mordrättegången efter tegelbruksmästare Jacob Loos (bou 4.5. 1716) var denne kusin till skomakaren mäster Johan Loos. (Se också Berg II, vol. 7-8, sid 136) Jacob Los omtalas som tegelbruksmästare i magistratens registratur Ba:18 den 29 maj 1708. Det omtalas där, att hos honom hade i två år arbetat en saxisk krigsfånge Anders Heijman, om vilken Jacob Loos hade hört, att han hade kommit i översten och kommandanten baron Posses tjänst uppe i landet.

Kullasläkten del 6

Nu har Kullasläkten del 6 kommit från tryckeriet. Vi börjar sälja den på Högnäs Bibliotek den 27/11 "julslytningssöndagen". Ni som vill ha den skickad till ert närmsta Schenkerombud, kan redan nu göra en beställning, så skickar vi så fort vi hinner, se beställningssidan. I denna bok är det de för oss kända ättlingarna till Marna Nilsson, född omkring 1698 och Anders Nilsson Kullenberg född omkring 1705, som redovisas. Dessa var 6:te och 7:de barnet till Nils Trulsson född omkring 1658, samma år som Skåne blev svenskt. Nils Trulsson var fyrvaktare på den dåtida fyren på Kullaberg från 1685 till 1722. Du kan även kolla i vår databas <http://www.kullabygdens.se/kulladatabasen/> där finns alla för oss kända kullasläktättlingar med, som är födda före 1915. Vill du veta mer om Kullasläkten så kan du titta på vår hemsida <http://www.kullabygdens.se/kullaslekten> eller kontakta oss på annat sätt.

Hälsningar
Gunnar Persson
Kullabygdens Släktforskare
e-post: gunnar-p@tele2.se

Björka gård i Kropp, numera rivet, tvättstugan bevarad,
Här ligger nu Väla Centrum (Fotot ägs av Per Clemensson)

Helfrid i det Heliga landet

Helfrid Jönsson Utställningen *Helfrid i det Heliga landet* handlar om Helfrid Jönsson som 1909–1914 arbetade på ett sjukhem i Betlehem. Hon föddes i Göteborg 1873, hennes föräldrar hette Hulda och Abraham Jönsson.

Helfrid hade två yngre syskon: system Agnes som Helfrid stod nära hela livet, och brodern Ivar som dog endast fem år gammal. Familjen Jönsson var en from familj av den gammalkyrkliga traditionen och hade det gott ställt trots att fadern Abraham avled redan 1880. Som unga vuxna gjorde både Helfrid och Agnes resor i Europa. 1898 bodde Helfrid i England och lärde sig att tala och skriva både engelska och tyska utan hinder. Helfrid ägnade sig tidigt åt välgörenhetsarbete och var engagerad i KFUK (Kristliga föreningen av unga kvinnor).

Texten kommer ifrån en utställning på Göteborgs Landsarkiv där det hade en utställning 2015-2016

Mission i Palestina

Palestina har i årtusenden varit en viktig plats för judar, muslimer och kristna. Korståg, pilgrimsfärder, mission och inflyttning har gjort området till en smältdegel av kulturer. Från 1517 var området en del av det Osmanska riket, och styrdes av turkarna fram till första världskriget.

Under slutet av 1800-talet växte en arabisk nationalistisk rörelse fram, som var emot turkarnas styre av landet. Ungefär samtidigt startade den sionistiska rörelsen, inflyttningen av judar.

Från olika delar av världen anlände också olika kristna samfund. Några för att missionera, andra för att i det Heliga landet vänta in Kristi förmodade återkomst.

Från Sverige kom exempelvis 1896 de så kallade Näsfararna, en grupp väckelsekristna bönder från Nås i Dalarna som utvandrade till Palestina för att invänta Kristi återkomst. Näsfararnas historia var förlaga till Selma Lagerlöfs romansvit *Jerusalem*.

År 1900 grundades Svenska Jerusalemsföreningen. Initiativet togs av biskopen i Visby, Knut Henning Gezelius von Schéele. Biskopen hade några år tidigare besökt den lutherska församlingen i Jerusalem och där blivit vittne till hur befolkningen led av fattigdom och sjukdomar. Föreningen startades med syftet att »genom uppfostrings och välgörenhetsinsatser verka för att åt Kristus vinna det Heliga landets befolkning«.

Sjukhemmet

Svenska Jerusalemsföreningens missionsarbete i Palestina bestod främst av välgörenhet i form av sjukvård och undervisning. Verksamheterna drevs i kristen anda och erbjöd bibelundervisning och morgonböner. Men det var föreningens övertygelse att välgörenhet var ett gott verktyg för mission, och sjukhemmet var öppet både för kristna, muslimer och judar, även om det vid denna tid bodde mycket få judar i Betlehem.

År 1904 kom Svenska Jerusalemsföreningens första läkare till Betlehem. Hans namn var Gustaf Ribbing och tillsammans med sin familj startade han i sin bostad den mycket enkla klinik som så småningom kom att bli sjukhuset King Hussein Ibn Thalal Hospital som än idag drivs av föreningen. Gustaf Ribbing hade en stark gudstro och såg sig kallad av Gud

på sjukhuset med alla behandlingar, hembesök och administration. Med åren anslöt sig både svensk och arabisk personal till sjukhuset.

År 1908 anmälde Helfrid sitt intresse att ersätta sjukhemmets husmoder som på grund av sjukdom varit tvungen att återvända till Sverige.

Året därpå reste Helfrid till Palestina för att arbeta ideellt vid sjukhemmet. När hon kom hem till Sverige igen efter fem år utomlands hade hon med sig hundratals stenar, souvenirer och andra föremål från det Heliga landet.

Helfrid kom i rollen som husmoder främst att arbeta med hushållssysslor såsom matlagning, tvätt och städning, men hon bistod även vid enklare sjukvård såsom kloroformering inför operation. Sjukhemmet var mycket enkelt och det var alltid fullt upp att göra

1913 utförde Dr. Ribbing 18 453 behandlingar och 171 operationer.

Förutom han själv och Helfrid, arbetade fyra personer på sjukhemmet vid den här tiden: den palestinske underläkaren Dr. Kattán, den palestinska sjuksköterskan Rahme, samt två rödakorssystrar från Sverige vid namn Ruth Berthelius och Gretha Boustedt.

Fortsättning i nästa nr

La Fleuriste

ART FLORAL DEPUIS 1912

Den välrotade blomsteraffären i Vasastan frösåddes redan 1912,
Med gröna fingrar & spirande inspiration går vi nu in i det
nya seklet. Välkommen till oss på hörnet av Aschebergsg & Eng-
elbrectsgatan, Instagram: la fleuriste eller www.lafleuriste.se
Tel 031 711 2082

AVENYNS FOTKLINIK

FOTEN I CENTRUM

Välkommen till en av de äldsta Fotklinikerna i Göteborg (etabl 1942) !

Vi erbjuder medicinsk fotvård, värtfrysning, benvaxning, manikyr och
fot/benmassage.

Vi i har även försäljning av presentkort och diverse produkter.
En fika och ett leende ingår alltid ! - Se våra fina omdömen på Eniro.se !

Jessica och Tove

Boka tid på tfn: 031- 16 92 87 - Geijersgatan 16, Göteborg

Att samla svenska minnesmärken i utlandet

År 2011 startade Riksföreningen Sverigekontakt projektet "Svenska minnesmärken i utlandet". Att föreningen skulle ägna kraft åt minnesmärken i utlandet var på intet sätt en ny uppgift. I stadgarna till "Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet" (som ju Riksföreningen Sverigekontakt hette tidigare) nämns detta i paragraf ett – "att vårda och hugfästa svenska minnen i utlandet". Vad som däremot år 2011 var möjligt var att få hela världen att delta i kartläggningen av minnesmärken via föreningens hemsida på internet.

Vem som helst, var som helst, när som helst, kan gå till hemsidan www.sverigekontakt.se, klicka sig fram till "minnesmärken" och skriva in en minnesmärkestext och bifoga en bild och trycka på "skicka" och minnesmärket kommer till föreningens databas, redigeras och läggs därefter ut i offentligheten. När detta skrivs finns 1559 minnesmärken registrerade.

En definition

Hur definierades då "svenska minnesmärken i utlandet"? I Allsvensk samling – Riksföreningens tidning hette så från förra seklets början - definieras begreppet på följande sätt:

"Med svenska minnesmärken mena vi allt som utanför Sveriges gränser på något sätt erinrar om något svenskt, vare sig genom ett synligt minnesmärke eller genom själva minnet av någon svensk händelse eller någon svensk personlighet fäst vid platsen i fråga".

Två grundkrav ställs alltså på minnesmärket: det måste befinna sig utomlands och det måste erinra om något svenskt. Att själva minnet av något anses kunna utgöra ett minnesmärke är faktiskt rätt anmärkningsvärt.

Ett minne är ju flyktigt och minst sagt problematiskt att dokumentera. Man kan visserligen tänka sig att saker och ting kan bevaras i ett slags kollektivt minne. Minnet av de svenska härarnas hänsynslösa härjningar på kontinenten under Trettioåriga kriget är möjligen av det slaget.

Men även kollektiva minnen lämnar märken efter sig, märken som kanske inte är konkreta som en staty men som ändå är förnimbara och möjliga att samla in. En svensk barnramsa som lever vidare bland de svenska emigranterna i USA kan vara ett sådant.

Vad är svenskt?

Det väsentliga är att märket kan dokumenteras och att det erinrar om något svenskt. Men vad är då svenskt? Hur skall vi förhålla oss till märken som minner om en tid före nationen Sveriges tillblivelse? Ta runinskriften i Hagia Sofia i Istanbul, uppenbarligen ristad av en medlem av det kejserliga varingagardet. Är det ett svenskt minnesmärke för att det vi numera kallar Sverige kan ha varit hemvist för den ristande varingen? Problemet kan även vara det omvända. Märket kan befinna sig på en plats som en gång var men inte längre är en del av det svenska riket (Finland, Pommern), eller på en plats som nu är svensk men som inte alltid har varit det (Skåne, Halland). Hur hanterar vi sådant? Det är inte självklart.

Metod

För att uppmärksamma insamlandet hos en större allmänhet skrevs ett flertal artiklar i föreningens tidning Sverigekontakt. Bokmärken med minnesmärken trycktes, likaså vykort, affischer och kalendrar. Materialet skickades ut via de kontakter Riksföreningen har – ambassader, konsulat, svenska kyrkor, medlemmar etc. Elever dels vid svenska skolor utomlands, dels inom den kompletterande svenskundervisningen världen över fick delta i tävlingar där de kunde vinna ipads, böcker och till och med pengar till gemensamma skolaktiviteter. Svenskstudenter i vuxenutbildning utomlands fick genom sina lärare uppgifter att

samla in sådant som i deras närområde påminde om Sverige.

Inget avslut

Projektet pågår och kommer att pågå. Fördelen med internet är ju att det finns alltid där och allt kan ständigt uppdateras. Minnesmärkena blir fler och fler och någon gräns för hur många de kan bli finns förstås inte. Föreningens ambition är inte att skapa en slutgiltig och allomfattande kartläggning av alla svenska minnesmärken i utlandet, utan snarare att ha påbörjat en sådan. Det är heller inte en vetenskaplig inventering där all text är analyserad och problematiserad. Det är i stor utsträckning allmänhetens kartläggning av svenska minnesmärken utomlands och det är väl bra nog. Ett litet avslut kan det sägas vara att föreningen planerar att ge ut en "coffee-table-book" med ett urval av svenska minnesmärken i utlandet under 2017-2018. Urvalet blir helt utan ambition att vara heltäckande utan snarare är målet att ge en bild av hur mångfacetterade svenska minnen i utlandet är. De har möjligtvis en sak gemensamt – de påminner oss om att svenskar har varit del av den migration som ständigt pågår. Till sist kan här sägas att utan stöd från de Ekmanska stiftelserna hade detta projekt inte blivit av. Ett stort tack för detta!

*Lars Bergman
/Generalsekreterare/
Riksföreningen Sverigekontakt*

FISK i FOCUS AB

Måndag 9 - 18 Tis - Ons 7 - 19
Tors - Fre 7 - 20 Lördag 7 - 18
Söndag 12 - 18

031-703 05 25 0709-42 33 01

fiskifocus.se

**Bläck och Toner
för din Skrivare
Original, Pirat och
Återfyllda**

pappershörnan.se

**Pappershörnan
Ashebergsgatan 40
031-20 42 06**

Vad händer med emigrantinstitutet i Växjö?

EmiWeb hade styrelsemöte hos Emigrantinstitutet i Växjö den 10 november. Jag passade då på att uppdatera mig om läget. I Utvandrarernas hus finns Svenska Emigrantinstitutets arkiv och bibliotek, som förut, och i forskarsalen finns möjlighet att ta del av källmaterial från emigrationen till främst Amerika och Kanada. Till vänster från entrén, en trappa ner, finns en utställning som vid en hastig granskning verkade informativ och trevlig. Svenska Emigrantinstitutets forskarservice besvarar endast frågor som kan relateras till emigration. I forskarsalen på Utvandrarernas hus tar de endast emot förbokade besök. I forskarsalen har man möjlighet att på egen hand använda flera av de större sökdatasaserna. Kontakt: För att få svar på forskningsfrågor eller boka ett besök i forskarsalen fyll i frågeformuläret på hemsidan så återkommer Emigrantinstitutet.

Hemsida <http://www.kulturparkensmaland.se/1.0.1.0/750/1/>

För Göteborgs-Emigranten

Ewert Arwidsson

Eva Rodhes gata 10, 411 11 GÖTEBORG

Telefon 0723-138415

e-post: trewetrans@telia.com

A-ANTI KVITETER

KÖPER - SÄLJER - BYTER

MYNT, FRIMÄRKEN, VYKORT, ANTI KVITETER

Sune Andersson

Bost. 031/87 55 77

a-antikviteter@telia.com

Södra vägen 75
412 54 Göteborg

Tel. 031/18 14 55
Mobil 0703/18 14 55

LANDET RUNT

ur olika medlemsblad

GRS byter Västanbladet med ett 60-tal andra föreningars tidskrifter.

De finns tillgängliga i GRS bibliotek. Gunilla Brolund ger tips på några läsvärda artiklar i dessa och andra periodica.

Alir Anor, Medlemsblad för Forskarföreningen Alir, Söderhamn med omnejd, **Nr 3 2016**. Här tar *Krister Rundqvist* upp vilken nytta släktforskaren har av **Anbytarforum** och **DISBYT**. Dessa två forum på internet har länge erbjudit hjälp - gäller det ännu idag?

AnRopet, Medlemsblad för StorStockholms Genealogiska Förening, **nr 3 2016**. I en fyllig artikel går *Chris Henning* igenom **Allmänna Barnhuset Stockholm**, dess historia, dess uppdrag och hur man hittar uppgifter om barnen som föddes där.

Arosiana, Medlemsblad för Västerås Släktforskarclubb, **nr 2 2016**. Om **anmärkningar i kyrkböckerna** - *Barbro Nordlöf* påminner om att särskilt i husförhörslängderna det ofta finns intressanta anteckningar, som inte bör missas. I en annan artikel tar hon även upp **kyrkoräkenskaperna**, som kan vara släktforskaren till stor hjälp.

Diskulogen, Medlemstidning för Föreningen DIS, **nr 112**. Här får man bra tips av *Anna Linder* hur man effektivt söker personer på Google.

Diskulogen, Medlemstidning för Föreningen DIS, **nr 114**. *Johnny Andersson* berättar hur han skapade sin **släktbok** och förmedlar många tips och funderingar.

Inlandet, Inlands Släktforskarförenings Medlemstidning (Stenungsund och Kungälv), **nr 2 2016**. *Eva Claesson* presenterar i artikeln **Husen i det gamla Kungälv** både stadens skola, som låg på Västra gatan 2, och Olympiabadet på Koön vid Marstrand.

KGF-Nytt, Medlemstidning för Kronobergs Genealogiska Förening, **nr 134**. Ända fram till år 1860 behövde Sveriges invånare ett **inrikes pass** för att kunna resa i landet. I en kort artikel berättar *Mats Johansson* om dessa pass och hur man kan söka bland dem.

Mimers Brunn, Arkeologi Etnologi & Historia i Västra Götaland, **nr 4 2016**. En spännande historia om adelskvinnan *Metta Fock* som **mot sitt nekande avrätades** för mord på sin make och två barn - ett justitiemord? *Agneta Tjäder* berättar historien. I följande nummer av tidningen, **nr 5 2016**, redogör samma författare om när **koleran kom till Västergötland**, och spreds som en våld.

Släktbandet, medlemsblad för Eksjöbygdens Släktforskarförening, **nr 91**. Här kan man läsa om **yrken i gamla tider**, och får veta vad en logarvare och en nådårspredikant sysslade med.

Släktforskaren, Medlemstidning för Helsingfors Släktforskare, nr 2 2016. Förutom flera artiklar där olika framstående personer med anknytning till Helsingfors presenteras, berättar även *Anita Magnusson* om föreningens höstresa till **estniska svensksbygderna**, där svenskar bott sedan 1200-talet.

Släktforskaren, medlemstidning för Västerbergslagens Släktforskare, nr 140. I ett trevligt inlägg presenteras **huskurer** mot bl a armsvett, blodförgiftning och halsfluss. Dessa kommer från en handbok ur "Siléns praktiska bibliotek" - små böcker i allehanda ämnen, som utgavs åren 1893-1914.

Släkthistoria, nr 7 2016.

Therese Säfström går igenom de olika **stora skiftena** i Sverige och vad de innebar för folk, och hur du forskar om detta. I en annan artikel redogör *Mats Hayen* för de **undantagskontrakt**, som de äldre skrev med dem som övertog gården, och som skulle garantera de gamla ägarnas ålderdom. Läs om var och hur du hittar dessa kontrakt. Är du av vallonsläkt, så kan du läsa ett inlägg av *Robert Mattson* om hur du på bästa sätt söker efter **valloner**.

Släkthistoriskt Forum, Tidning för Sveriges släktforskare, nr 5 2016. *Per Andersson* berättar går igenom hur man kan gå tillväga för att **kartlägga ättlingar** i fem århundranden. I en annan artikel går *Mats Karlsson* igenom hur man identifierar en **äkta vallon**, och i en annan artikel berättar *Hanna Svensson* om en ny databas, där 28 svenskspråkiga tidning, utgivna i USA åren 1859-2007, nu finns tillgängliga i digital form.

Släktlänken, Medlemsblad för Föreningen Orusts Släktforskare, nr 2 2016. I en trevlig artikel beskrivs **gamla seder** vid mjölkhantering, bakning och stortvätt på Orust i början av 1900-talet - delvis med dialektord. Det är *Agda Olsson*, Burås, Långelanda, som berättar.

Strödda Annotationer, Släktforskarblad för Örebro län, nr 56. *Stefan Nilsson* berättar om att Stockholms stadsarkiv har lagt ut 11.000 **foton från polisens arkiv** i en sökbar databas på sin hemsida. De flesta foton är från ca 1890 fram till 1910-talet.

ÖGT-Lövet, Medlemsblad för Östgöta Genealogiska Förening, nr 126. Här får vi läsa den fängslande berättelsen om några personers tillvaro på **samhällets skuggsida**. Efter letande på arkiv, på bibliotek och på internet kan *Barbro Behrendtz och Kristina Edström* presentera en gripande berättelse om deras tragiska liv.

Nya böcker i GRS bibliotek

Titel	Författare
Göteborg Förr och Nu Jag - Signe Hedenius Hyllade kroppar - Idrotten i arkiven Förlanda	Löw LarsOlof och Björk Marie Rudberg, Birgitta 18 olika författare + Riksarkivet
Alingsås staden vi bygger Göteborgs Stadsfullmäktige 1862 - 1962, II - Göteborgs Stadsfullmäktige 1863 - 1913, 1:1 - Göteborgs Stadsfullmäktige 1863 - 1962, 1:2 - Göteborgs Stadsfullmäktige 1863 - 1962 III Stadsfullm, Stadens Styr. och Förv.	Ahlquist Arne Alingsås stad Biografisk matrikel Fahl Magnus Göteborg 1863 - 1913 Attman Artur Göteborg 1913 - 1962 Attman Artur
Minnestexter, Drömmar om Förfäder Mantalsforska - Handbok 8 Släktforskning i Danmark Grundprinciper och Källanvändning Vanilj för en västgöte Gustaf V och andra världskriget Järnbruk i Värmland Järnbruk i Västmanland Släkt och Hävd, nr 1 - 2016 Släkt och Hävd, nr 4 - 2015 Släkt och Hävd, nr 2 - 1934 - 2009 (CD)	Attman Artur , Boberg Stig , Wählstrand Arne Bryngelsson Ola Bäckman Magnus
Tysklandsfararna, Historien om en bortglömd utvandring Karta över Göteborg (färg) Göteborgsläkare, Minnen och hågkomster Litteratur om Göteborg 1921 - 1965, del 1, A - N Litteratur om Göteborg 1921 - 1965, del 2, O - Å Ingenjörsföreningen TGG, 1949 - Medlemsfört. Släktforska med kartor, Handbok 3	Christensen Gitte och Tobiasen Elgröm Jörgen Erik Carlsson Föreningen för Smedsläktsforskning Föreningen för Smedsläktsforskning Genealogiska Föreningen Genealogiska Föreningen GF:s tidskrifter
Giftmörderskan Karin Nilsdotter och hennes spår i arkiven Lapplands stjärna - Berättelser från Nordkalotten Källkritik och källhänvisningar - Handbok 11 Bo Markings rötter - Del 3 "Mormors bok" Halländska Emigrantöden 1860 - 1930	Gärdfors Bengt Göteborgs kommun Göteborgs Läkarsällskap 2011 Hulthén Lage Hulthén Lage Ing.för. TGG Johansson Björn & Ångström Karl-Ingvar Johansson Ewa Lidman Hans Lundholm Michael Marking Bo Landstinget och Länsstyrelsen, Halland

Posttidning B

Avsändare:

GöteborgsRegionens

Släktforskare

Erik Dahlbergsgatan 36 B

411 26 Göteborg

GöteborgsRegionens Släktforskare ***Bibliotek och Forskarplatser***

**Erik Dahlbergsgatan 36 B, 411 26 Göteborg,
Öppet mån-fre 10.00-14.00**

**Ring dock alltid först och kolla
bemanning samt lediga forskarplatser.
Tel. 031-13 12 26**

Öppet även 1 timma före varje föreningsmöte

E-post: g.r.s@telia.com

Hemsida: <http://grs.forening.genealogi.se>

PlusGiro: 24 23 85-3

Organisationsnummer 857204—7564